

А. О. Сошников, кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. М. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: 0000-0003-4998-9713

ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ АВТОНОМНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Статтю присвячено комплексному дослідженню потенціалу використання децентралізованих автономних організацій як механізму реалізації концепції соціально відповідального господарювання.

Проаналізовано основні доктринальні підходи до визначення поняття децентралізованих автономних організацій, їх характерні ознаки, моделі управління, класифікацію та сучасні напрями розвитку. Особливу увагу приділено діяльності Impact DAO як різновиду децентралізованих організацій, орієнтованих на досягнення соціального, екологічного та іншого ефекту.

Досліджено сучасний стан правового регулювання децентралізованих автономних організацій в Україні та окремих іноземних юрисдикціях. Обґрунтовано необхідність формування збалансованої моделі правового регулювання, яка поєднуватиме автономність і саморегулювання децентралізованих автономних організацій із належним захистом суспільних інтересів, запобіганням використанню таких механізмів для протиправної діяльності та забезпеченням державного контролю у випадках виникнення загроз національній безпеці.

Запропоновано напрями практичного використання децентралізованих автономних організацій для розвитку соціально відповідального господарювання в Україні, зокрема у сфері грантової діяльності, благодійності, підтримки соціального й ветеранського підприємництва, фінансування місцевих ініціатив, повоєнного відновлення територій, реалізації корпоративних програм соціальної відповідальності та діяльності державних грантових інституцій. Окрему увагу приділено можливостям інтеграції принципів соціальної відповідальності до смарт-контрактів децентралізованих автономних організацій, використанню технологій штучного інтелекту для підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень і забезпечення прозорого відбору проєктів. Зроблено висновок, що децентралізовані автономні організації можуть стати перспективним інструментом цифрової трансформації господарських відносин та ефективної реалізації концепції соціально відповідального господарювання в умовах післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: соціально відповідальний бізнес, соціально відповідальне господарювання, суб'єкти господарювання, господарська діяльність, децентралізована автономна організація (ДАО), блокчейн, прозорість, управління, управлінські рішення, смарт-контракти, соціальне підприємство, ветеранське підприємництво, гранти, суспільна користь.

A. O. Soshnykov. Decentralised autonomous organisations in the modern economic system: potential for implementing the principles of social responsibility

This article is devoted to a comprehensive study of the potential for using decentralised autonomous organisations as a mechanism for implementing the concept of socially responsible management.

It analyses the main doctrinal approaches to defining the concept of decentralised autonomous organisations, their characteristic features, management models, classification and current trends in their development. Particular attention is paid to the activities of Impact DAO as a type of decentralised organisation focused on achieving social, environmental and other impacts.

The current state of legal regulation of decentralised autonomous organisations in Ukraine and certain foreign jurisdictions is examined. The paper justifies the need to develop a balanced model of legal regulation that will combine the autonomy and self-regulation of decentralised autonomous organisations with adequate protection of public interests, prevention of the use of such mechanisms for unlawful activities, and the assurance of state control in cases where threats to national security arise.

The paper proposes areas for the practical application of decentralised autonomous organisations to foster socially responsible business practices in Ukraine, particularly in the fields of grant-making, philanthropy, support for social and veteran-led entrepreneurship, the funding of local initiatives, post-war territorial reconstruction, the implementation of corporate social responsibility programmes, and the activities of state grant-awarding bodies. Particular attention is paid to the possibilities of integrating the principles of social responsibility into the smart contracts of decentralised autonomous organisations, and to the use of artificial intelligence technologies to improve the soundness of management decision-making and ensure

© А. О. Сошников, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

transparent project selection. It is concluded that decentralised autonomous organisations could become a promising tool for the digital transformation of economic relations and the effective implementation of the concept of socially responsible economic management in the context of Ukraine's post-war reconstruction.

Key words: *socially responsible business, socially responsible management, business entities, economic activity, decentralized autonomous organization (DAO), blockchain, transparency, management, management decisions, smart contracts, social enterprise, veteran entrepreneurship, grants, public benefit.*

Постановка проблеми. Класична модель корпоративного управління характеризується значною концентрацією управлінських повноважень у досить обмеженого кола суб'єктів, насамперед менеджменту компанії. Така модель може зумовити спотворення управлінських рішень, що несуть ризики справедливого представництва інтересів інших зацікавлених осіб та поставити під сумнів обґрунтованість відповідних управлінських рішень. Децентралізовані автономні організації (далі – ДАО) представляють альтернативну модель, де вплив на прийняття управлінських рішень розподіляється більш широко, з залученням більшого представництва зацікавлених осіб [1], тому управлінські рішення стають більш обґрунтованими, що відповідає інтересам різних груп власників токенів (*авт. – інструмент для голосування, як акція в акціонерних товариствах*) [2]. З цим і пов'язаний стрімкий ріст створення ДАО, так за останніми оцінками станом на 2025 рік у світі функціонувало понад 13 тисяч ДАО, з яких понад 6 тисяч здійснювали активну діяльність [3].

Хоча ДАО відносно нова форма організації управління, вона вже пройшла деяку трансформацію, про що свідчить поступове розширення сфер їх застосування. Якщо на початкових етапах ДАО створювалися переважно для управління криптовалютами, інвестиційними фондами тощо [4], то останнім часом простежується динаміка розвитку ДАО, діяльність яких спрямована на вирішення соціальних, екологічних і гуманітарних проблем [5]. У зв'язку з цим можна говорити про часткову трансформацію ДАО із інструменту виключно управління цифровими активами в ефективний механізм досягнення соціальних та інших цілей. У цьому контексті діяльність ДАО дедалі більше корелюється з концепцією соціально відповідального господарювання, оскільки функціонування частини з них орієнтоване не лише на досягнення економічних результатів, а й на створення суспільної цінності, забезпечення прозорості управління, врахування інтересів різних зацікавлених сторін.

Якщо в окремих державах ДАО вже активно використовуються, то в Україні використання ДАО поки не набуло широкого поширення. Насамперед, це пов'язано з відсутністю відповідного законодавчого регулювання (порядок створення, реєстрації, функціонування, відповідальності учасників тощо), що безумовно стримує розвиток цього явища. Слід звернути на особливості національних практик ведення господарської діяльності, для якої традиційно характерний є централізований підхід до управління, що обмежує поширення ДАО. У більшості суб'єктів господарювання управлінські рішення ухвалюються одноосібно (президентом, генеральним директором, а іноді і власником бізнесу) або колегіальними органами управління (рада директорів, правління тощо). Хоча особливо у великих компаніях модель управління поступово змінюється. Можна припустити, що одним з стримуючих факторів використання ДАО є не обізнаність, зокрема і з боку суб'єктів господарювання в можливостях використання цифрових технологій.

Водночас загальний розвиток цифрової економіки, поширення практик соціально відповідального господарювання, а також через вдосконалення відповідного законодавчого забезпечення створюють передумови для активізації використання ДАО в Україні, зокрема і в суспільних інтересах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на те, що ДАО є відносно новою формою управління, але в науковій літературі вже досить активно досліджується, особливо зарубіжними дослідниками, зокрема: D. Abel, C. Anghelache, M.-G. Anghel, P. De Filippi, G. Ş. Dumbravă, D. Dumitru, Q. Dupont, B. Elad, S. Hassan, M. Jirasek, B. Kindermann, S. Li, J. Pavon, J. Saesen, S. Strese, E. Svandova, M.-C. Valiente, Y. Wang, A. Wright, Y. Chen, L. Zhang. та іншими. Своєю чергою, серед вітчизняних можна відзначити праці: В. Андришина, Д. Віровця, О. Кундицького, Я. Кочан, В. Марунчак, С. Обушного, В. Сержанова, Г. Тибінки та інших.

Здебільшого вчені досліджують ДАО з технологічної точки зору, з цим саме і пов'язана значна кількість публікацій технічного характеру. Останні роки частина наукових праць присвячена діяльності ДАО в контексті обходу санкційних обмежень, фінансового моніторингу тощо.

Також слід відзначити значний масив матеріалів, підготовлених експертами, розробниками та практиками, які розміщені на різних відкритих платформах та тематичних ресурсах. Якщо порівнювати з академічними дослідженнями, то такі матеріали більш сфокусовані здебільшого на практичних питаннях та проблемах, що виникають під час створення, діяльності та управління ДАО. Завдяки цьому формується більш глибоке бачення про стан розвитку ДАО.

Незважаючи на значний науковий доробок, проблематика використання ДАО в контексті соціально відповідального господарювання залишається недостатньою розробленою. Здебільшого наявні публікації присвячені саме окремим аспектам діяльності ДАО, зокрема і Impact DAO. Наразі відсутні комплексні дослідження, присвячені можливостям використання ДАО в Україні, зокрема під час триваючої збройної

агресії російської федерації проти України, а також повоєнного періоду. Названі факти і зумовлюють необхідність подальшого наукового пошуку.

Метою статті є дослідження ДАО, зокрема Impact ДАО в контексті розвитку господарської діяльності на засадах соціально відповідального господарювання.

Виклад основного матеріалу. Для повноцінного вивчення ДАО як явища потрібно розглянути підходи до його визначення та загальної характеристики.

Одразу підкреслимо, що наразі в доктрині відсутнє універсальне та загальновизнане визначення ДАО. Формулюючи власні визначення ДАО, дослідники переважно виходять з її основних характеристик та особливостей функціонування, зокрема децентралізований характер управління, застосування блокчейн-технологій і смарт-контрактів, а також колективну участь членів організації у прийнятті управлінських рішень. Так, наприклад, окремі визначають ДАО, як організацію, якою спільно управляють та володіють її члени, заснованій на блокчейні та використанні смарт-контрактів [6].

С. Хассан (S.Hassan) та П. Де Філіппі (P. De Filippi) дають вже більш розгорнуте її визначення, під якою розуміють систему на базі блокчейну, функціонування якої забезпечується сукупністю самовиконуваних правил, закріплених у смарт-контрактах. Така система дозволяє координувати спільну діяльність її учасників та здійснювати управління без централізованого контролю, на основі механізмів колективного прийняття рішень [7].

Своєю чергою, М.-К. Вальєнте (М.-С.Valiente) та Х. Павон (J.Pavon) підкреслюють, що ДАО – це онлайн-організація, пов'язана з управлінням або бізнес-моделями, де всі її члени працюють разом та беруть участь у процесах прийняття рішень, що впливають на ДАО у децентралізований, колективний, справедливий та демократичний спосіб [8].

Як вже зазначалось в ДАО управлінські рішення приймаються колективно. Водночас на практиці існують різні моделі ухвалення відповідних рішень. Серед найпоширеніших моделей можна виділити: 1) голосування на підставі токенів (вага голосу залежить від кількості токенів в учасника, яка корелюється з внеском кожного); 2) кожен учасник має один голос (незалежно від фінансового внеску учасники всі мають рівний вплив, здебільшого знайшло розповсюдження в соціальних та благодійних ДАО); 3) квадратичне голосування (вага голосу збільшується за квадратною функцією, наприклад, 1 голос коштує 1 токен, 2 голоси – 4 токени, 3 голоси – 9 токенів, така модель обмежує вплив найбільших власників); 4) управління через СубДАО (за кожним напрямом (фінанси, маркетинг, розробка тощо) формується окремий спеціалізований підрозділ, який і приймає рішення з питань свого напрямку); 5) делеговане управління (передбачає передання голосу довіреним представникам, найбільш зустрічається у великих організаціях) [9]. Остання модель, якщо провести аналогію, то досить схожа з представницькою демократією, де окремі суб'єкти уповноважуються приймати управлінські рішення від імені виборців [10]. Такий механізм дозволяє підвищити ефективність процесу голосування, зменшити навантаження на учасників, які не беруть активної участі в управлінні (не мають можливості або бажання), та водночас забезпечити професіоналізацію прийняття управлінських рішень у межах ДАО.

Особливістю ДАО є не лише залученість всіх членів до голосування для прийняття управлінських рішень. Учасники ДАО також мають право ініціювати та вносити на розгляд пропозиції щодо питань, пов'язаних із діяльністю організації [11], що дозволяє забезпечувати високий рівень залученості учасників до процесів управління та створює можливість оперативного коригування напрямів діяльності, внутрішньої політики та пріоритетів розвитку ДАО відповідно до актуальних потреб спільноти, зовнішніх змін та поставлених цілей.

Завдяки технології блокчейн, яка становить технологічну основу функціонування будь-якої ДАО, забезпечується високий рівень прозорості, ефективності, справедливості та демократичності. Управлінські рішення, побудовані на основі блокчейн-технологій, характеризуються підвищеним рівнем довіри та конфіденційності [12]. Всі операції є відкритими для перевірки, а конфіденційність та рівень безпеки даних забезпечується завдяки криптографічному захисту. Однією з ключових переваг блокчейн-технології вважається здатність забезпечувати ефективну та надійну обробку даних за відносно низьких витрат. Децентралізований характер функціонування блокчейну зменшує ризики зовнішніх втручань, кібератак і технічних збоїв, а також мінімізує ризики помилок і маніпуляцій, характерних для централізованих цифрових платформ [13].

ДАО є динамічним явищем, яке постійно змінюється під впливом різних факторів (технологічного розвитку, суспільних змін, потреб різних груп учасників тощо). Тому з часом сфера застосування ДАО суттєво розширилася. У результаті цього процесу формуються нові види ДАО, які відрізняються за цілями діяльності, механізмами управління, джерелами фінансування, складом учасників тощо. Поява нових типів ДАО свідчить про високу адаптивність цієї організаційної форми до сучасних економічних і соціальних викликів та демонструє її потенціал для використання у різних сферах, не обмежуючись фінансами.

Представники експертного середовища поділяють ДАО на дві основні групи: 1) DeFi ДАО, орієнтовані на фінансову діяльність та управління децентралізованими фінансами; 2) Impact ДАО, спрямовані на досягнення позитивних соціальних, екологічних та суспільних змін. Останні є проявом нового етапу розвитку ДАО, у якому пріоритетним стає суспільний вплив [5; 11;], а не лише економічний ефект. На 2025 рік Impact

DAO нараховувалось близько 500–600, які були безпосередньо орієнтовані на досягнення соціального або екологічного впливу та підтримку цілей сталого розвитку [3]. Частка таких організацій становить менш ніж 5% від загальної кількості DAO та близько 10% від числа активних DAO, що свідчить про відносно невелике, але з іншої сторони вже помітне поширення. Здебільшого учасники Impact DAO не отримують прибутків (наприклад, AssangeDAO, основним завданням якого було зібрати кошти для юридичного захисту Дж. Ассанжа, в результаті було зібрано понад 50 млн дол. США, більшість з яких була направлена спеціальному фонду [14]). Однак, є частина Impact DAO, які працюють за принципом регенеративних фінансів (ReFe), тобто поєднують прибутковість разом з соціальним, екологічним та іншим ефектом. Однією з найбільших переваг діяльності Impact DAO є їх можливість залучати широке коло зацікавлених сторін, тим самим забезпечуючи баланс інтересів різних соціальних груп [5], що на пряму корелюється з концепцією соціального відповідального господарювання, що бізнес повинен враховувати суспільні потреби і враховувати позиції різних зацікавлених сторін. Наразі Impact DAO перебувають ще в процесі свого становлення, при цьому вони вже демонструють потенціал стати каталізатором значних соціальних змін у суспільстві [5; 15].

Одним з основних оперативних завдань будь-якого DAO виступає акумулювання фінансових ресурсів, які надалі можуть спрямовуватися на інвестування у нові підприємства, підтримки ініціатив учасників DAO, фінансування окремих проєктів [16] та реалізацію інших напрямків діяльності, визначених її учасниками. Саме цільове спрямування акумульованих коштів на реалізацію відповідних заходів та проєктів дозволяє забезпечити досягненні мети створення та діяльності DAO.

Окремі дослідники якості DAO визначається його спроможністю досягати поставлених цілей та реалізовувати своє стратегічне бачення [17]. Слід відзначити, що в окремих DAO мета може бути глобальною, тому і іноді вона є недосяжною. Так, наприклад, у значній частині випадків Impact DAO декларують надзвичайно амбітні цілі, зокрема подолання продовольчої кризи, боротьбу з бідністю, мінімізацію наслідків зміни клімату та вирішення інших глобальних викликів. Водночас об'єктивно оцінюючи діяльність таких DAO, можна зробити висновок, що окреме Impact DAO зазвичай не здатне самостійно вирішити такі проблеми на глобальному рівні. Проте діяльність подібних організацій відіграє важливу роль у приверненні суспільної уваги до відповідної проблематики, мобілізації ресурсів та координації зусиль заінтересованих осіб. Їх функціонування ґрунтується на принципі поступових змін (концепція «малих кроків»), коли реалізація окремих локальних проєктів та ініціатив у сукупності сприяє досягненню більш масштабних суспільно значущих результатів.

Разом з тим існують Impact DAO, діяльність яких спрямована не на вирішення глобальних викликів, а на подолання конкретних локальних соціальних, екологічних або гуманітарних проблем. Зокрема, такі організації можуть акумулювати кошти для відновлення об'єктів соціальної інфраструктури, підтримки місцевих громад, реалізації освітніх програм, допомоги ветеранам, внутрішньо переміщеним особам чи іншим соціально вразливим категоріям населення тощо. У таких випадках залучення фінансових ресурсів може забезпечити досягнення цілком конкретних результатів.

Повертаючись до класифікації DAO, одним із поширених підходів є їх більш деталізований поділ, зокрема за функціональним призначенням. За цим критерієм виділяють такі основні види DAO: 1) протокольні DAO (protocol DAO), основною метою яких є управління блокчейн-протоколами та децентралізованими мережами (забезпечують прийняття рішень щодо оновлення протоколів, забезпечення безпеки тощо); 2) інвестиційні DAO (investment DAO), діяльність яких спрямована на децентралізацію інвестиційної діяльності та венчурного капіталу (функціонують як колективні інвестиційні фонди, у межах яких учасники об'єднують фінансові ресурси для спільного інвестування, насамперед у блокчейн-стартапи, криптоактиви, NFT та інші цифрові активи); 3) соціальні та творчі DAO (social and creator DAO), що об'єднують учасників навколо спільних соціальних, культурних або творчих цілей (діяльність спрямована на підтримку митців, творців контенту, онлайн-спільнот та реалізацію суспільно значущих ініціатив); 4) колекціонерські DAO (collector DAO), які створюються з метою колективного придбання, володіння, управління та продажу цінних цифрових активів, зокрема NFT, цифрових колекцій та творів мистецтва; 5) сервісні DAO (Service DAO), що забезпечують надання професійних послуг або виконання робіт через децентралізовану мережу учасників (виступають аналогом агентств з найму персоналу, де фахівці пропонують консультаційні, дизайнерські та інші послуги); 6) медійні DAO (Media DAO), діяльність яких спрямована на створення та управління децентралізованими медіаплатформами, охоплює виробництво новинного контенту, незалежну журналістику, аналітичні дослідження та поширення інформації без централізованого контролю; 7) грантові DAO (Grant DAO), діяльність яких полягає в акумулюванні та розподілі фінансових ресурсів для підтримки перспективних проєктів та ініціатив (найчастіше фінансування спрямовується на розвиток блокчейн-еко-систем, створення програмного забезпечення, дослідницькі проєкти та суспільно корисні ініціативи) [18].

Також у літературі зустрічається класифікація DAO на: 1) інвестиційні, 2) протокольні, 3) управлінські, 4) соціальні, 5) медійні, 6) благодійні [9]. Своєю чергою, управлінські DAO використовуються для організації процесів управління спільнотами, проєктами або компаніями. Тоді як благодійні DAO мають на меті акумулювання коштів для підтримки соціальних, гуманітарних та екологічних ініціатив, при цьому використання смарт-контрактів забезпечує прозорість руху коштів та сприяє їх цільовому використанню

відповідно до визначених цілей фінансування [9]. В даній класифікації найбільш релевантними для соціально відповідального господарювання, окрім благодійних ДАО (наприклад, для вибору отримувачів допомоги), виступають управлінські ДАО, які можуть бути використані для управління проектами місцевого розвитку (наприклад, у сфері розвитку територіальних громад, модернізації соціальної інфраструктури чи реалізації екологічних ініціатив) та іншими, що фінансуються або реалізуються суб'єктом господарювання в межах його політики соціальної відповідальності.

Водночас відзначимо, що всі наведені класифікації можна вважати досить умовними, оскільки окремі ДАО можуть об'єднувати декілька типів (наприклад, соціальні ДАО або медійні ДАО можуть здійснювати грантове фінансування).

Інші дослідники вважають, що наприклад, грантові ДАО є різновидом інвестиційних ДАО, де учасники акумулюють фінансові ресурси з метою подальшого надання грантової підтримки окремим проектам, організаціям чи особам. На відміну від класичних інвестиційних ДАО, діяльність грантових ДАО не орієнтована на отримання та розподіл прибутку між учасниками [19]. Тобто їх основною метою є фінансування перспективних проектів, зокрема суспільно корисних, інноваційних, освітніх, наукових, екологічних та інших.

Виходячи зі змістовної характеристики, благодійні та грантові ДАО є близьким за своєю сутністю типами ДАО, окремі автори можуть їх ототожнювати, оскільки їх частково об'єднує мета, акумулювання та розподіл фінансових ресурсів для підтримки різних соціальних проектів та ініціатив. Благодійні ДАО можуть направляти кошти конкретним особам (наприклад, важкохворому на подальше лікування) чи групі осіб (наприклад, внутрішньо переміщеним особам) або на соціальні ініціативи (наприклад, допомога при тулці для тварин). Тобто діяльність благодійних ДАО має здебільшого більш адресний характер.

Для грантових ДАО характерна наявність конкурсного механізму та підтримка саме проектів (грантова підтримка розподіляється за результатами конкурсу, де учасники конкурують своїми проектами). Одним із напрямів використання грантових ДАО є підтримка проектів у сфері освіти та науки. Традиційно фінансування наукових досліджень і освітніх проектів здійснюється через механізми інституційної підтримки, зокрема грантові програми, наукові фонди та академічні установи, що часто пов'язано з тривалими процедурами розгляду заявок, експертного оцінювання та прийняття рішень. ДАО дозволяють суттєво скоротити час ухвалення рішень щодо фінансування. У таких організаціях учасники самостійно визначають пріоритетні напрями досліджень та проекти, які потребують підтримки, а також приймають рішення щодо розподілу наявних ресурсів. Прикладом використання ДАО у сфері науки є Cosmic Origins Of Life (COOL) Research ДАО, який об'єднує науковців, програмістів та представників громадянського суспільства з метою зробити астрофізичні дослідження більш відкритими, прозорими та доступними для глобальної спільноти [14].

Додатково для прикладу можна розглянути діяльність грантового ДАО Big Green ДАО, яке функціонує у сфері підтримки продовольчої безпеки та розвитку місцевих систем вирощування харчових продуктів. Організація надає гранти неприбутковим ініціативам, що займаються створенням громадських садів, міських ферм, освітніх програм із вирощування продуктів харчування та іншими проектами, спрямованими на подолання проблем з продовольством. Особливістю діяльності Big Green ДАО є децентралізований механізм розподілу грантових коштів. Процедура подання заявки є максимально спрощеною, а оцінювання проектів здійснюється безпосередньо учасниками організації, які визначають доцільність фінансування конкретних проектів та розмір грантової підтримки. Остаточне рішення ухвалюється на основі механізму «оптимізованого консенсусу», який враховує позицію більшості учасників, що взяли участь у голосуванні. Грантоотримувачі отримують не лише грантове фінансування, а й членство у організації та спеціальний токен, який надає право брати участь у майбутніх голосуваннях ДАО. Таким чином, грантоотримувачі фактично набувають рівних прав з донорами щодо прийняття рішень про подальший розподіл коштів. З моменту запуску Big Green ДАО у 2021 році через цей механізм було профінансовано понад 170 неурядових організацій, а загальний обсяг наданої підтримки перевищив 4 млн дол. США. [20]. Даний приклад демонструє потенціал грантових ДАО як ефективного інструменту фінансування суспільно значущих проектів, що поєднує прозорість, колективне прийняття рішень, широке залучення зацікавлених сторін до процесу розподілу фінансових ресурсів з експертністю (оскільки надалі у відборі проектів беруть участь переможці минулих проектів, які були підтримані ДАО та реалізовані). Зазначена модель може бути застосована і в інших сферах суспільного життя, зокрема для підтримки місцевих громад, соціально вразливих категорій населення, реалізації екологічних ініціатив та розвитку соціального підприємництва.

Також ДАО можна умовно поділити на «публічні» та «приватні» залежно від порядку участі в них. Такий поділ є аналогічним класифікації акціонерних товариств на публічні та приватні. Для «публічних» ДАО характерна абсолютна відкритість та прозорість діяльності ДАО (наприклад, транзакції та балансові залишки розміщуються у відкритому доступі, пропозиції, дискусії та результати голосування є доступним не тільки для учасників ДАО, але і для інших осіб) [21]. Учасником такого може стати будь-яка особа, для цього їй достатньо придбати відповідний токен. Вплив конкретного учасника залежить від внеску або кількості токенів.

Свою чергою, «приватні» ДАО мають формат «закритого клубу», тобто вони обмежують коло осіб, які можуть бачити внутрішні процеси та приймати рішення. Вступ у ДАО відбувається здебільшого за запрошенням, а рішення про прийняття у ДАО приймається діючими членами ДАО шляхом голосування або наявності ексклюзивного NFT, який не можна придбати на ринку. Іноді прийняттю рішення про членство ще передують співбесіда чи надання розлогої інформації про себе. Прийняття рішення відбувається по закритим каналам, а результати рішень не розголошуються публічно. Для окремих таких ДАО, наприклад, інвестиційних ДАО вимагається обов'язкове проходження верифікації особи (KYC-перевірка) чи застосування AML-перевірки, що дозволяє зменшити ризики порушення законодавства у сфері легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинними шляхом [22].

Найбільшою перевагою для власників токенів окремих ДАО є те, що учасники не проходять класичні процедури ідентифікації, як наприклад, це відбувається при купівлі цінних паперів чи корпоративних прав. Також у частини ДАО учасники не проходять первинний фінансовий контроль, що забезпечує анонімність та спрощує участь у діяльності ДАО. Водночас з позицій суспільства та держави, а відповідно їх інтересів така анонімність несе ризики, як для учасників ДАО, так і інших зацікавлених осіб, оскільки окремий учасник може використовувати ДАО для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, обходу санкційних обмежень тощо. В даному випадку потрібно підходити досить обережно, балансуючи між анонімністю як перевагою для учасників та суспільними інтересами. Одним з варіантів знаходження такого балансу є збереження максимальної анонімності для окремих ДАО через застосування ризик-орієнтованого підходу. Так, наприклад, для невеликих ДАО, де відсутні значні фінансові потоки рівень анонімності може не обмежуватись. Для ДАО, які здійснюють управління значними фінансовими ресурсами, залучають кошти необмеженого кола осіб, а також для окремих Impact ДАО необхідно запроваджувати спеціальні механізми ідентифікації, як учасників та кінцевих бенефіціарних власників. Так, для Impact ДАО вбачається доцільним законодавче закріплення окремих сфер діяльності (наприклад, у сфері повоєнного відновлення соціальної інфраструктури) та встановлення порогових критеріїв (наприклад, обсягу активів, залучених коштів), після досягнення яких виникне зобов'язання проводити відповідну ідентифікацію. Відповідні підходи сприятиме формуванню соціально відповідального середовища, зокрема бізнес-середовища, де функціонування ДАО буде засновано на засадах соціально відповідального господарювання, насамперед відкритості та прозорості.

Як вже відзначалось ДАО наразі не знайшли широкого поширення в Україні. Водночас однією з найбільш відомих ДАО, пов'язаних з Україною є Ukraine DAO. Її часто характеризують як перше у світі «ДАО воєнного часу» (wartime DAO), оскільки організація була створена безпосередньо напередодні та фактично розпочала свою діяльність після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну [23; 24]. Вивчаючи її досвід, дослідники стверджують, що саме ДАО може виступати ефективним механізмом мобілізації глобальних фінансових ресурсів як відповідь на кризові ситуації, зокрема пов'язаних з військовими конфліктами. Так, завдяки використанню блокчейн-технологій та самоорганізації учасників протягом кількох днів після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну було акумульовано та спрямовано на підтримку України близько 6 млн дол. США у криптовалюті. Цей кейс підтверджує здатність ДАО забезпечувати ефективну координацію дій значної кількості учасників для досягнення суспільно значущих цілей в умовах кризових ситуацій [25]. Виходячи з наведених класифікацій, UkraineDAO доцільно розглядати як Impact DAO (благодійне ДАО).

Наразі в Україні законодавством не передбачено спеціального правового регулювання створення та діяльності ДАО, хоча в науковій літературі неодноразово наголошується на необхідності формування відповідної нормативно-правової бази. Особлива увага при цьому приділяється питанням правового статусу ДАО, порядку їх обліку [26].

В деяких іноземних юрисдикціях вже діють механізми легалізації та обліку таких організацій. Так, наприклад, у Швейцарії ДАО функціонують у формі асоціацій та фондів, на Кайманових островах у формі фонду, на Маршалових островах та в окремих штатах США у формі товариства з обмеженою відповідальністю [27].

Вбачається, що досвід зазначених юрисдикцій не може бути повною мірою застосований в Україні під час розроблення правового механізму регулювання діяльності ДАО, а потребує адаптації враховуючи особливості української правової системи. Зокрема, через вимоги статті 93 Цивільного кодексу України щодо обов'язкового визначення місцезнаходження юридичної особи, ДАО, яка функціонує виключно у віртуальному просторі на основі технології блокчейн і не має такого місцезнаходження, не може бути зареєстрована як юридична особа. Реєстрація ДАО можлива як специфічного суб'єкта господарювання, зокрема надавача послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, шляхом включення такої ДАО до відповідного реєстру регулятором ринку віртуальних активів України [26].

Запровадження повноцінного обліку ДАО створить умови для здійснення державного контролю за дотриманням законодавства, зокрема в частині визначення державою допустимих меж їх діяльності. Так, можуть на законодавчому рівні встановлені обмеження щодо цілей ДАО (наприклад, заборона створення організацій, які пропагують насилля; направлені на фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження

зброї масового знищення; обходу санкційних режимів, порушення прав людини тощо). Потрібно визнати, що діяльність ДАО має ґрунтуватися насамперед на засадах саморегулювання та принципів соціально відповідальної поведінки її учасників, за яких саме учасники несуть відповідальність за прийняті управлінські рішення та їх наслідки для суспільства та окремих його соціальних груп. Подібний підхід частково відображений у законодавстві окремих штатів США, де ДАО можуть створюватися та функціонувати тільки за умови, що їх мета не передбачає порушення законодавства [28; 29].

Водночас держава може здійснювати контроль за фактичною діяльністю ДАО. Для України дуже характерним є явище, коли наприклад, громадська організація чи благодійна організація проголошує суспільно важливу мету, але на практиці веде свою діяльність в розріз з суспільними інтересами. Тому у випадках, коли цілі ДАО мають суспільно прийнятний характер, але реальні дії організації можуть завдавати шкоди державі, суспільству або окремим його групам, держава повинна мати дієвий інструментарій для втручання. Особливо це питання набуває актуальності в умовах збройної агресії російської федерації проти України, коли ДАО можуть використовуватися проти національних інтересів. Своєю чергою, все ж таки існує потреба у забезпеченні балансу між автономією ДАО та необхідністю такого державного втручання, яке може бути тільки в винятковим обставинах і мати пропорційний характер. Таке втручання може реалізовуватися в декількох формах. Так, наприклад, через офіційне інформування громадян, суб'єктів господарювання, інвесторів та інших зацікавлених осіб про можливі ризики участі в окремих ДАО або недоцільності їх фінансової чи грантової підтримки з боку регулятора ринку віртуальних активів України (використовується принцип «soft law» (м'якого регулювання) та принцип «nudge regulation» (підштовхування)). Відповідне інформування може стосуватися, як ДАО які зареєстровані на території України, так і ДАО з інших юрисдикцій. Крім того, можна розглядати у виключних випадках можливе технологічне обмеження механізмів збору та розподілу коштів (наприклад, на декілька годин чи днів), блокування таких зборів та розподілів (через рішення суду) або заборони діяльності ДАО як організації (через рішення суду), якщо її діяльність становить загрозу національній безпеці або суперечить вимогам законодавства. Зокрема, мова йде про обмеження доступу до сайту, через який користувачі взаємодіють із ДАО, при цьому сам протокол продовжує існувати.

Дослідники стверджують, що ДАО є новою формою інноваційної екосистеми, у якій принципи сталого розвитку можуть бути інтегровані в організаційний дизайн, зокрема в структуру управління та механізми прийняття управлінських рішень [30]. З наведеною авторською позицією необхідно погодитися, але вона потребує подальшого розвитку та розширення з урахуванням сучасних тенденцій функціонування ДАО. Так, перспективним напрямком використання ДАО є те, що у діяльність будь-якого ДАО можуть бути інтегровані засади соціально відповідального господарювання незалежно від її функціонального призначення. Якщо в традиційних суб'єктах господарювання дотримання принципів соціальної відповідальності значною мірою залежить від бачення та повноважень органів управління, то у ДАО відповідні політики можуть бути закладені у смарт-контракти, що регулюють їх діяльність. Зокрема, це може проявлятися у встановленні критеріїв фінансування проєктів, автоматичному спрямуванні визначеної частки доходів на реалізацію соціальних проєктів; запровадженні обов'язкових екологічних та соціальних критеріїв оцінки проєктів; обмеження або заборони фінансування діяльності, що не відповідає принципам соціально відповідального господарювання, зокрема, які можуть нести шкоду суспільним інтересам тощо. В даному випадку принципи соціально відповідального господарювання стають обов'язковими алгоритмами діяльності ДАО і не можуть бути змінені (наприклад, при ухваленні подальших управлінських рішень або при зміні учасників ДАО).

Смарт-контракти ДАО можуть передбачати вбудовані механізми контролю («запобіжники»), спрямовані на забезпечення прозорості та обґрунтованості відбору грантових заявок, що характерно для грантових ДАО. Окремі запобіжні механізми можуть бути реалізовані із використанням інструментів ШІ. Зокрема, під час подання грантової заявки системою ШІ можуть автоматично здійснювати збір та аналіз інформації про потенційного грантоотримувача, у тому числі даних, які містяться в державних реєстрах та інших відкритих джерелах. За результатами такого аналізу система може автоматично обмежувати участь суб'єктів (наприклад, коли суб'єкт господарювання знаходиться в процедурі банкрутства тощо), які не відповідають встановленим критеріям, або формувати аналітичні висновки та надавати їх учасникам ДАО для врахування під час ухвалення управлінських рішень. Це дозволить здійснювати більш обґрунтований та об'єктивний розподіл грантових коштів. При цьому остаточне рішення щодо надання грантової підтримки повинно залишатися за учасниками ДАО, тоді як інструменти ШІ виконуватимуть більш допоміжну функцію збору, перевірки та аналізу інформації.

З метою розбудови соціально-відповідального бізнес середовища, в умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України та майбутнього повоєнного відновлення держави перспективним виглядає використання саме благодійних та грантових ДАО. Благодійні ДАО можуть сфокусувати свою увагу на наданні благодійної допомоги конкретним соціально вразливим групам населення (наприклад, внутрішньо переміщеним особам, ветеранам російсько-української війни та іншим), підрозділам сектору оборони, реалізації соціальних ініціатив тощо. Враховуючи значну руйнацію та пошкодження цивільної інфраструктури, грантові ДАО, завдяки високому рівню прозорості та підзвітності, такі механізми здатні забезпечити

ефективне акумулювання й розподіл фінансових ресурсів для реалізації проєктів з відновлення інфраструктури, підтримки постраждалих громад і розвитку місцевих громадських ініціатив.

Цікавим напрямом є використання грантових ДАО для фінансування ветеранських та інших соціальних підприємств. Такий механізм дає змогу не лише залучати фінансові ресурси від широкого кола зацікавлених осіб, а й забезпечувати участь громадськості у визначенні пріоритетів фінансування, що сприяє більш ефективному використанню коштів та підтримці проєктів із найбільшою суспільною цінністю. Особливого значення це набуває в контексті подолання наслідків повномасштабного вторгнення російської федерації, зокрема для сприяння працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, соціальної адаптації та економічної реінтеграції ветеранів та ветеранок, створенню нових робочих місць для інших соціально вразливих груп населення.

Як відомо соціально відповідальний бізнес відіграє важливу роль у підтримці місцевого розвитку на територіях своєї діяльності, зокрема шляхом фінансування соціальних, освітніх, культурних та інфраструктурних ініціатив. Так, група компаній ДТЕК реалізує програму підтримки місцевих ініціатив через конкурс міні-грантів «Громада своїми руками», у межах якого фінансуються проєкти місцевого розвитку, розроблені інститутами громадянського суспільства. Конкурс проводиться на територіях розміщення виробничих потужностей компанії та спрямований на залучення громадськості до вирішення актуальних проблем територіальних громад. Такий механізм дозволяє поєднати фінансові ресурси бізнесу з ініціативністю місцевих мешканців та громадських організацій, сприяючи розвитку партнерства між бізнесом, громадянським суспільством і органами місцевого самоврядування. Наразі визначення переможців конкурсу здійснюється конкурсною комісією, до складу якої входять представники органів місцевого самоврядування, представники підприємств групи ДТЕК (як місцевих підприємств, що здійснюють господарську діяльність на відповідній території, так і представники материнської компанії) та представники місцевих громадських організацій. Таким чином, до ухвалення рішень щодо надання грантової підтримки залучаються не лише організатори конкурсу, а й інші зацікавлені сторони, зокрема представники місцевої влади та інститутів громадянського суспільства [31]. Дана практика сприяє підвищенню прозорості процедур відбору, врахуванню інтересів різних груп стейкхолдерів та посиленню легітимності прийнятих рішень. Процес визначення грантоотримувачів, ухвалення рішень щодо фінансування та адміністрування грантових програм часто характеризується значною кількістю організаційних процедур, необхідністю погодження рішень та тривалими строками їх реалізації. Для вирішення зазначених проблем можливим є використання ДАО. Завдяки використанню автоматизованих механізмів голосування, прозорого обліку операцій, ДАО здатні суттєво спростити процедури розподілу грантових коштів і скоротити часові рамки на ухвалення рішень. Крім того, застосування смарт-контрактів дозволяє автоматизувати процес фінансування проєктів: після схвалення конкурсних заявок (пропозицій) та виконання визначених умов кошти можуть бути зарезервовані або заблоковані в смарт-контракті та автоматично перераховані грантоотримувачу. Це не лише скорочує строки надходження фінансування, а й підвищує рівень гарантій для отримувачів грантів щодо виконання взятих на себе фінансових зобов'язань. В результаті зменшується залежність від людського впливу, підвищується передбачуваність фінансування та зростає довіра учасників до механізму розподілу ресурсів. Також завдяки ДАО видозмінюється модель взаємодії на місцевому рівні, за якої суб'єкти господарювання забезпечують фінансування місцевих проєктів та ініціатив, громадські організації або ініціативні групи жителів здійснюють їх реалізацію, а члени територіальної громади беруть безпосередню участь у визначенні пріоритетів фінансування, контролі за використанням коштів та оцінці результатів виконання проєктів.

Аналогічний підхід може бути використаний для організації діяльності корпоративних благодійних фондів через механізми ДАО. Учасники такого ДАО, серед яких можуть бути представники бізнесу, громадськості та інші зацікавлені сторони, матимуть можливість колективно визначати пріоритетні напрями діяльності, обирати проєкти та соціальні групи для надання підтримки, контролювати процес розподілу фінансових ресурсів та моніторити реалізацію проєктів.

Окремо доцільно розглянути можливість здійснення управління ветеранських та соціальних підприємств через ДАО, враховуючи їх соціальну спрямованість та особливу державну підтримку таких суб'єктів господарювання. Учасниками такого ДАО окрім засновників підприємств, можуть виступати його працівники, представники інститутів громадянського суспільства, донори та інвестори, а можливо і представники споживачів, що дозволить враховувати різні позиції зацікавлених сторін. Для популяризації використання ДАО в управлінні такими підприємствами можна розглянути запровадження додаткових інструментів державної підтримки (наприклад, пріоритетний доступ до грантової підтримки за державні кошти, компенсація витрат, пов'язаних з юридичним, бухгалтерським та іншим супроводом діяльності ДАО тощо). Оскільки ці підприємства мають соціальну спрямованість, мають широке коло зацікавлених осіб та отримують (чи можуть отримувати) державну підтримку, тому саме вони можуть стати учасниками пілотного проєкту з боку держави, за результатами якого і буде ухвалене рішення щодо подальшої впровадженості децентралізованого управління суб'єктами господарювання. Видається, що реалізація такого пілотного проєкту дозволить оцінити ефективність використання ДАО, визначити основні ризики та переваги. Альтернативним варіантом з боку держави може бути визначення додаткової вимоги (критерію) для соціальних та ветеранських

підприємств для отримання державної підтримки. Так, наприклад, критерієм отримання окремих видів державної підтримки може бути впровадження таким підприємством децентралізованого управління.

ДАО можуть бути також використані як інструмент розподілу публічних коштів, зокрема в діяльності грантових інституцій, таких як Український ветеранський фонд, Український молодіжний фонд чи Український культурний фонд. Застосування механізмів ДАО дозволяє розширити коло учасників процесу прийняття рішень щодо фінансування проєктів. Наприклад, у межах діяльності Українського ветеранського фонду конкурсні заявки оцінюються наразі тільки експертами [32; 33]. Своєю чергою, при використанні ДАО для оцінювання та відбору проєктів поряд із представниками експертного середовища можуть бути залучені представники інститутів громадянського суспільства, а також ветерани та члени їхніх сімей, які мають успішний досвід реалізації грантових проєктів, зокрема і Українського ветеранського фонду. Кожний із груп учасників може надаватися певна кількість токенів, що засвідчують їх право брати участь у голосуванні щодо підтримки тих чи інших ініціатив. Відзначимо, що це дозволить враховати практичний досвід цільової аудиторії, підвищити легітимність прийнятих рішень та забезпечити баланс між професійною експертизою і потребами безпосередніх отримувачів підтримки.

Висновки. За результатами дослідження особливостей діяльності ДАО та можливостей використання такої управлінської моделі для реалізації концепції соціального відповідального господарювання сформульовано наступні висновки.

Обґрунтовано, що ДАО, зокрема Impact DAO є перспективним як технологічним, так і організаційно-правовим інструментом реалізації концепції соціально відповідального господарювання, який поєднує можливості децентралізованого управління, прозорості, підзвітності і досить широкого залучення зацікавлених сторін до процесу прийняття управлінських рішень та дозволяє досягати значного соціального впливу через реалізацію проєктів. Особливої актуальності цей інструмент набуває саме для України в умовах триваючої збройної агресії російської федерації та майбутнього повоєнного періоду, оскільки він створює передумови для акумулювання значних фінансових та інших ресурсів, координації взаємодії між державою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства, що дозволяє підвищити довіру до процесів управління, а потім вже і реалізації проєктів з відновлення та соціально значущих проєктів.

Відзначено, що при визначенні правового регулювання діяльності ДАО в Україні оптимальною видається модель, за якої буде забезпечено баланс між перевагами ДАО (автономністю, децентралізацією управління та саморегулюванням) і необхідністю врахування суспільних інтересів. За такої моделі держава визначає допустимі межі їхньої діяльності, здійснює нагляд за ними та застосовує заходи впливу у випадках виникнення загроз суспільним інтересам. Для цього запропоновано під час реєстрації ДАО здійснювати оцінку мети її створення, а також застосовувати до ДАО різні обмежувальні інструменти (від надання рекомендацій зацікавленим сторонам щодо обмеження співпраці з ДАО до блокування окремих дій ДАО або заборони її на території України). Такі інструменти повинні застосовуватися пропорційно, а окремі з них виключно на підставі рішення суду.

Встановлено, що ДАО можуть розглядатися не лише як нова модель корпоративного управління, а й як інструмент реалізації соціально відповідального господарювання. На відміну від традиційних суб'єктів господарювання, у яких дотримання соціальних та екологічних принципів значною мірою залежить від волі органів управління, у ДАО відповідні правила можуть бути інтегровані у смарт-контракти.

Обґрунтовано доцільність реалізації пілотного проєкту із впровадження ДАО в управління ветеранськими та соціальними підприємствами, а також можливість використання механізмів державної підтримки для стимулювання впровадження децентралізованого управління.

Список використаних джерел:

1. Li S., Chen Y. Governing decentralized autonomous organizations as digital commons. *Journal of Business Venturing Insights*. 2024. № 21. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2024.e00450>
2. Wright A. The Rise of Decentralized Autonomous Organizations: Opportunities and Challenges. *Stanford Journal of Blockchain Law & Policy*. 2021. URL: <https://stanford-jblp.pubpub.org/pub/rise-of-daos>
3. Elad B. DAO Treasury Holdings Statistics 2026: Decentralized Wealth. URL: <https://coinlaw.io/dao-treasury-holdings-statistics/>
4. Dupont Q. Experiments in Algorithmic Governance: A history and ethnography of "The DAO," a failed Decentralized Autonomous Organization. Publisher. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/319529311_Experiments_in_Algorithmic_Governance_A_history_and_ethnography_of_The_DAO_a_failed_Decentralized_Autonomous_Organization
5. Breaking Down DAOs for Impact: A Comprehensive Guide. URL: <https://medium.com/@trdefin101/breaking-down-daos-for-impact-a-comprehensive-guide-9b8a882bd8bb>
6. Кундицький О. О., Тибінка Г. І., Марунчак В. О. Система управління ДАО та її удосконалення. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 20/2023. С. 32–35. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.20.32>
7. Hassan S., De Filippi P. Decentralized Autonomous Organization. *Internet Policy Review*. 2021. Vol. 10, No. 2. DOI: 10.14763/2021.2.1556

8. Valiente M.-C., Pavon J. Web3-DAO: An ontology for decentralized autonomous organizations. *Journal of Web Semantics*. 2024. Vol. 82. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.websem.2024.100830>
9. Що таке децентралізована автономна організація? (DAO). URL: <https://incrypted.com/ua/shcho-take-dao/>
10. What is a DAO? URL: <https://ethereum.org/dao/>
11. DAOs for Impact. WHITE PAPER. 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_DAOs_for_Impact_2023.pdf
12. Обушний С.М., Віровець Д.В. Big data як економічний ресурс для функціонування децентралізованих автономних організацій. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 4(239) (4). С. 51–63. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37214/1/S_Obushnyi_D_Virovets_FRVU_4_FITU.pdf
13. Anghelache C., Anghel M.-G., Dumbravă G. Ș., Dumitru D. Perspectives of the development of world economy in the blockchain conditions and Big Data // *Proceedings of the International Conference on Applied Statistics*. 2019. Vol. 1. P. 44–59. URL: https://www.researchgate.net/publication/339258039_Perspectives_of_the_development_of_world_economy_in_the_blockchain_conditions_and_Big_Data
14. DAOs and the Future of Social Impact. URL: <https://www.cryptotrualists.com/blog/daos-and-the-future-of-social-impact>
15. Jirasek M. Klima DAO: a crypto answer to carbon markets. *Journal of Organization Design*. 2023. Vol. 12. P. 271–283. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s41469-023-00146-w>
16. Що таке децентралізована автономна організація (DAO)? URL: <https://www.binance.com/uk-UA/academy/articles/decentralized-autonomous-organizations-daos-explained>
17. Saesen J., Kindermann B., Abel D., Strese S. The power of governance: A study on the relationship between on-chain DAO governance and token performance. *Journal of Information Technology*. 2026. Vol. 41, Issue 1. P. 15–36. DOI: <https://doi.org/10.1177/02683962251343627>
18. A Comprehensive Guide To Different Types of DAOs. URL: <https://www.debutinfotech.com/blog/different-types-of-daos>
19. Сержанов В.В., Андришин В.П., Кочан Я.Л. Децентралізовані автономні організації (DAO), як блокчейн допомагає людям працювати над спільною метою та інвестувати, не довіряючи один одному. *Науковий вісник Ужгородського Університету: серія Економіка*. 2023. Вип. 2 (62). 129–134. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2\(62\).129-134](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2(62).129-134)
20. Big Green Grants. URL: <https://biggreen.org/grantmaking/#section-2>
21. Snapshot. Explore. URL: <https://snapshot.org/#/explore>
22. VIRTUAL ASSETS AND VIRTUAL ASSET SERVICE PROVIDERS. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Updated-Guidance-VA-VASP.pdf>
23. Oyeibanji O. Exploring UkraineDAO – The World’s First Wartime DAO. URL: <https://hackernoon.com/exploring-ukrainedaos-the-worlds-first-wartime-dao>
24. Oyeibanji O. Ukraine DAO: The World’s First Wartime DAO. URL: <https://olaphysix.medium.com/ukrainedaos-is-the-worlds-first-wartime-dao-446bc3ab8391>
25. Jirasek M., Svandova E. Ukraine DAO: A Case of a Self-Organized Community in Adverse Times. *SSRN Electronic Journal*. 2024. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4863948
26. Kulyk O., Hudima T., Soshnykov A. Decentralized Autonomous Organizations: Redefining Legal Paradigms. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 3. P. 548–557. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4373>
27. Does My DAO Need Legal Structuring? 8 Common Legal Questions DAO Founders Ask. URL: <https://legalnodes.com/article/dao-legal-structure#2-are-dao-members-at-risk-if-there-is-no-dao-legal-wrapper-in-place>
28. 2025 Wyoming Statutes. Title 17 – Corporations, Partnerships and Associations. Chapter 31 – Decentralized Autonomous Organization Supplement. Article 1 – Provisions. Section 17-31-105 – Formation. URL: <https://law.justia.com/codes/wyoming/title-17/chapter-31/article-1/section-17-31-105/>
29. A Primer on DAOs. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/09/17/a-primer-on-daos/>
30. Wang Y., Zhang L. Sustainability by Design in Decentralized Autonomous Organizations: An Empirical Review of Governance, Innovation, and Institutional Design. 2026. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2606.05667>
31. Про оголошення Конкурсу міні-грантів «Громада своїми руками» та затвердження персонального складу Конкурсної комісії : розпорядження Мозолецького сільського голови Нікопольського району Дніпропетровської області від 19 квітня 2021 р. № 39-р. URL: <https://mozolevska.dp.gov.ua/rishennya-gromadi/pro-ogoloshennya-konkursu-mini-grantiv-gromada-svoyimi-rukami-ta-zatverdzhennya-personalnogo-skladu-konkursnoyi-komisiyi>
32. ВАРТО: 4 роки підтримки. URL: <https://veteranfund.com.ua/contests/varto-4-roky-pidtrymky/>
33. ВАРТО: бізнес з характером. URL: <https://veteranfund.com.ua/contests/varto-biznes-z-kharakterom/>

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.09.2026